

הנשר נחת

(על פי מאמר של ויינברגר עדי (2015). הנשר נחת. בשביל הארץ-רשות הטבע והגנים,

מאוזר מ- <http://beshvilhaarez.parks.org.il/article.asp?item=8>)

היום נצפים בשמי הארץ כ-150 נשרים. הרעלות, התחשמלות, ציד לא חוקי וצמצום בתי גידול הם חלק מהגורמים למצבם העגום של הנשרים בישראל, הנמצאים בסכנת הכחדה. איך שומרים עליהם?

בהתחלה אתם מבחינים רק בנקודה כהה רחוקה, החגה על רקע השמש המסנוורת בשמים. אתם מחכים בסבלנות בזמן שהנקודה הולכת ומתקרבת, מקבלת צורה וגם זוג מרשים של כנפיים. עוף עצום בעל ראש עטוי פלומה דקה נע מעליכם במרומים, נישא בתנועה מעגלית על גבי זרמי אוויר חם. יש נשר בשמים - ואין זה עניין של מה בכך.

נשר בשמים. צילום: דורון ניסים

עד לפני 65 שנה לערך שגשג הנשר (*Gyps fulvus*) באזורנו. היום נצפים בשמי הארץ כ-150 פרטים בלבד. במשך יותר מ-20 שנה משקיעה רשות הטבע והגנים (עם החברה להגנת הטבע וחברת החשמל כחלק מפרויקט

כל הזכויות שמורות לרשות הטבע והגנים-אין להעתיק או להפיץ ללא אישור@

"פורשים כנף") מאמצים רבים באישוש אוכלוסיית הנשרים בישראל – פעילות שנעשית בכמה מישורים, בהם שמירה על האוכלוסייה הקיימת מפני הגורמים המאיימים עליה ועידוד רבייה וגידול גוזלים במטרה להרחיב את האוכלוסייה העתידית ולשמר אותה.

טיפול בהרעלות

אחת הסיבות הראשיות המאיימות על עתידה של אוכלוסיית הנשרים בישראל בפרט ובעולם בכלל היא הרעלות. גל של מקרי הרעלה שאירע השנה הביא למותם של כ-20 נשרים בחודשים מרס-אפריל בלבד. מספיק שכמה חושים יחשוו תסכול לנוכח פגיעה של טורפים בעדריהם ויפזרו פיתיונות מורעלים כדי לגרום לפגיעה קשה מאוד באוכלוסיית הנשרים. במקרים רבים בעלי החיים שנפגעים מהרעלים אינם המזיקים שמהם החקלאים מנסים להיפטר, אלא בעלי חיים אחרים שחיפשו מזון. מוות בהרעלה אינו מסתכם במוות של בעל חיים אחד - הרעל שנצבר בגופם עובר לבעלי חיים הניזונים מפגרים, בהם גם הנשרים. אחת הדרכים להציל נשרים מסכנת הרעלות היא אספקת מזון בתחנות האכלה. בכ-30 אתרים ברחבי הארץ, בהן בנגב (בסיוע כיל), במדבר יהודה, בכרמל ובגולן, ממוקמות תחנות האכלה שאליהן מובאים פגרים נקיים מרעלים ומכימיקלים כמו תרופות וטרינריות. ואולם, ללא שינוי מדיניות של משרדי החקלאות והגנת הסביבה באשר לשימוש בחומרי הדברה בכלל ובנוגע לעבריינים בפרט, וללא נקיטת פעולות נמרצות הכוללות בקרה, אכיפה וענישה מרתיעה - אין עתיד לנשרים ולשאר העופות הדורסים בישראל.

גויית נשר שמת מהרעלה. צילום: אליה מעטון

עידוד רבייה וגידול גוזלים

כל הזכויות שמורות לרשות הטבע והגנים-אין להעתיק או להפיץ ללא אישור@

בתהליך הרבייה של הנשרים, הנקבה מטילה ביצה אחת שבוקעת לאחר כ-57 יום. שני ההורים משתתפים בדגירה ובהאכלת הגוזל, עד שזה פורח מהקן אחרי כ-120 יום. אם ניסיון הקינון הראשון נכשל, זוג הנשרים עשוי לנסות שוב את מזלו והנקבה תטיל ביצה נוספת הקרויה "ביצת מילואים". כדי להגדיל את מספר הצאצאים בגרעין הרבייה, אנשי רשות הטבע והגנים אוספים מקניהם של הנשרים את הביצים הראשונות שהוטלו, כדי לעודד את הנקבות להטיל את ביצת המילואים. הביצים מודגרות בגן החיות התנ"כי בירושלים. "ביצת המילואים (הביצה השנייה) נלקחת גם היא להדגרה ובמקומה מושארת בקן ביצת דמי בגודל ובצבע כשל ביצה נשר טבעית, כדי שזוג הנשרים ימשיך במלאכת הדגירה", מסביר יגאל מילר, אחראי הרבייה של העופות הדורסים ברשות הטבע והגנים. "כשהביצים בוקעות צריך להתמודד עם אתגר לא פשוט – הכנסת הגוזל בחזרה לקן ההורים. לכך נמצא פתרון יצירתי במיוחד - המטפלים עוטפים את הגוזל שאך בקע בקליפת ביצה ומאפשרים לנשר הבוגר לחוות את תהליך הבקיעה של צאצאו. יש מקרים שבהם גוזלים מהטבע מגודלים בשבי (למשל כאשר ההורים מתו מהרעלה). כל גוזל רך מוחזק בתא מיוחד, שבו מווסתים את הטמפרטורה. כדי שהגוזל לא יעבור החתמה - כלומר לא יתרגל לנוכחות האדם ויגדל להיות נשר בעל דפוסי התנהגות טבעיים - החשיפה לאדם חייבת להיות מזערית. המטפלים מתבוננים בגוזל מבעד לזכוכית חד-כיוונית, בזמן שהם מאכילים אותו באמצעות פינצטה המבצבצת מפה של נשר מפוחלץ. ב'אומנת' יש גם חלון הפונה לכלוב גדול שבו נמצאת נקבת נשר כדי שהגוזל יוכל להתבונן בה וללמוד כיצד מתנהג נשר".

בחזרה בטבע

בדרך כלל, כ-120 ימים לאחר בקיעתו, כשנוצות התעופה שלו גדלות והוא מתחיל לקפוץ בניסיון לעוף, הגוזל מועבר לכלוב האקלום הניצב על שפת מצוק בכרמל ומשקיף אל נוף של מצוקים וחורש טבעי. חוץ מבשעת הבאת פגרים למאכל, הנשר הצעיר מתנתק לגמרי ממגע אדם והמעקב אחריו מתבצע דרך מצלמות. "מגיל שנתיים, הנשר מוכן להצטרף לבני מינו בטבע. למעשה הוא מוכן מרגע הפריחה, אבל ממודלים דמוגרפיים ומניסיון מצטבר עולה שהזמן המיטבי לשחררו כדי שישורד הוא בגיל שנתיים-שלוש. דלת הכלוב נפתחת והוא יכול לעוף אל החופש ברגע שהוא חפץ בכך", אומר מילר. המאמצים לשמור על הנשרים ממשיכים גם כשהם כבר בוגרים וחופשיים בטבע. הנשרים "עונדים" טבעות סימון ונושאים תגי כנף לזיהוי, ולחלק מהם אף מוצמדים משדרים המאפשרים לאנשי הרשות לגלות את מיקומם ולוודא שהם בחיים.

הצלחה לפרויקט רביית הנשרים. חלק מהפרטים שגודלו בחי-בר כרמל הושבו לטבע וייסדו מושבת קינון במצוקי הכרמל. צילום: דיויד רזק

הצלחת הקינון בטבע במצוקי הכרמל

בארץ מקננים הנשרים בטבע בדרום הארץ - במצוקי מדבר יהודה ובנגב, ובצפונה - במצוקי גמלא. בשנים האחרונות נוסדה מושבת קינון חדשה במצוקי הכרמל על ידי כמה זוגות נשרים, שרובם בקעו בחי-בר כרמל ושחררו ממנו לטבע. ייסודה מחדש של המושבה, עשרות שנים לאחר שנעלמו הנשרים מהכרמל (ביצה אחרונה הוטלה בכרמל ב-1952) מעיד על הצלחתו של פרויקט אישוש אוכלוסיית הנשרים בטבע בישראל. ואולם, עתידם של הנשרים עדיין מאיים בשל המשך הרעלות של חיות בר בכל המזרח התיכון ובשל סכנות נוספות ולכן יש להמשיך ולשמור עליהם תוך כדי מיגור הסכנות.